

Retorns a l'origen

Jordi Amat

Anar i tornar de Saidí es pot fer per camins diferents i a mi fa vint-i-cinc anys m'agradava sobretot la carretera de dalt". Amb aquesta frase arrencava *La terra retirada* i amb aquell petit gran llibre, publicat a mitjan de la dècada dels noranta, ara sembla evident que, després de Moncada i *Pedra de tartera*, s'estava activant un dels vectors més potents de la literatura catalana de la democràcia. Podríem simplificar-ho dient que en aquell volum capturat per Jaume Vallcorba tornava a actualitzar-se la tradició de la narrativa rural, amb una intensitat com potser no n'havia tingut des del modernisme, però aquesta mena d'etiquetes sempre són coartades per a la simplificació. Allò que aleshores l'escriptora Mercè Ibarz va posar en marxa era una experiència artística, del coneixement del món i del jo, que en últim terme es nodria en aquest principi que va formular fa pocs mesos: "En el clima i el paisatge la persona es descobreix a si mateixa".

Formular-ho és fàcil. Substanciar-ho demana treball quotidià, llaurant any rere

any un mateix imaginari buscant les paraules precises, i a la fi, amb paciència i talent, pot esdevenir l'obra d'una vida. Aquesta sensació de plenitud és la que el lector incorpora a la seva consciència després de llegir *Tríptic de la terra*. El volum aplega aquell fresc primigeni més la seva variant ficcional que és *La palmera de blat* (1995) i la meditació inèdita *Labor inacabada*, que Ibarz va acabar de confegir durant el confinament. El tríptic, publicat per Anagrama talment com un gest rotund d'afirmació al nostre sistema cultural, arribarà la setmana vinent a les llibreries i és una obra de plenitud. La llavor de tot plegat, sí, havia estat *La terra retirada*.

Escrit a la Barcelona que estava entronitzant una nova era (la del 92, la que ara potser s'acaba) i publicat quan Ibarz ja era una periodista que col·laborava a mitjans barcelonins de prestigi, aquella il·luminació era un retorn físic i moral a l'origen que descobria un paisatge dur i oblidat, les figures d'una digna pagesia que l'havien habitat durant dècades i les arribades dels primers immigrants per recollir la fruita. Era un retorn geogràfic a través de les descripcions dels carrers i els paisatges de la seva infantesa i primera joventut –a un poble catalanoparlant de la Franja a l'Aragó–, que ella mostrava fos amb una regirada a la pròpia memòria i tot plegat amb un objectiu essencial: la indagació en l'evolució del món que havia deixat i alhora en els aspectes de la seva intimitat que ella sentia arrelats en aquell

món rural del qual havia marxat feia molt anys per estudiar, primer, el batxillerat a Lleida. Al text passat i present es creuaven sense nostàlgia ni impostura. Era, és, exactament al contrari. Era maduresa lleial, exigent i compromesa. Cap complença. Talment com si la seva mirada fos filla del narrador de les novel·les del camp castellà de Miguel Delibes, però amb la sensibilitat configurada per la millor cultura moderna (la de *L'amic de la Finca Roja*, la de l'assaig biogràfic sobre Mercè Rodoreda). Passat, present, fractura.

El volum 'Tríptic de la terra', de Mercè Ibarz, esdevé l'obra d'una vida

Pensat des de la distància còmplice, constata que el món de partida de la seva infantesa s'estava esqueixant i ella, des d'una perspectiva molt femenina (militant, no agressiva ni exhibicionista) i en cert punt ecologista ("la terra es venja, es miri com es miri"), anava tan endins del passat com podia per tal de poder comprendre una civilització que havia vist com s'estava transformant i que constava que estava canviant d'una manera definitiva. Ara que d'alguna manera vivim amb aquesta sensació, intuït desconcertats que la pan-

dèmia està clavant el punt d'inflexió respecte de l'època on vam créixer amb un punxó, el projecte d'Ibarz sembla que tanqui el cercle.

Al text inicial del llibre et clava una imatge potentíssima. Cap al final el lector sabrà que la seva mare va estar a punt de ser mestra, com altres xiques del poble, però que aquell camí havia quedat interromput i ella mai hauria deixat de pensar què hauria sabrà que Ibarz pensa que la seva vida, si hagués estat la primera filla del seus pares, podria haver estat com la de la seva mare, casada amb un pagès que passava la vida entre el camp, el cafè i la televisió. Ho pensa amb la mare al costat, amb l'empatia de dona a dona i mirant les fotografies on ella surt i interpretant l'esperit de l'elegància que sempre va cuidar. Però qui va fer vida de pagès, al cap i a la fi, va ser el seu germà. Ho explicava ja al primer llibre i ho explica ara de nou al tercer. I al pròleg del conjunt, sense que t'ho esperis, et trobes amb una imatge seca del germà que actua com una revelació terminal.

"Va arrencar el 7 de maig de 2019 els últims arbres, els presseguers". *No future*. "Son fill no és ni serà llaurador ni pagès ni agricultor ni empresari agrícola o sigui que no n'hi havia d'altra, acabar". I ni així Ibarz queda captiva de la nostàlgia. Sap quin és el seu origen i sap que hi té la identitat lligada. I per això, perquè s'ha de resistir, hi ha retornat i així l'ha salvat perquè segueixi sempre viu. ●